

Mutatvány a magyar nyelv és irodalom tanításához készülő stilisztikai ábécéről

A nyelv- és irodalomtudományok művelői, valamint az anyanyelvi nevelés és oktatás különböző területein, iskolai fokozatain dolgozó szakemberek, pedagógusok jól tudják, de lépten-nyomon tapasztalhatja közéletiségünk is, hogy mekkora az igény az anyanyelvi műveltség fejlesztését segítő különféle kiadványok iránt.

Különösen nagy az érdeklődés az olyan, elsődlegesen oktatási célú segédletek iránt, amelyek a szépirodalom nagy anyagából kiválasztott alkotások, szemelvények, részletek segítségével a szóbeli és az írásbeli kifejezőképesség javításának, a mondani-
való igényes, szép megformálásának szempontjait, tehát a stilisztika tárgykörébe tartozó tudnivalókat állítják a középpontba.

Az elvárások érthetőek, jogosak. A stilisztikai ismeretek ugyanis tudvalevően mind a nyelvtan, mind pedig az irodalom (más tárgyról itt nem beszélve) illetékességi körébe beletartoznak, s így egyaránt érintik nemcsak a nyelvtan- és az irodalomtanítás anyagát, hanem az anyanyelvi nevelés egész rendszerét, az oktatás folyamatát, s természetesen metodológiáját is.

Napjainkra örvendetesen meg is szaporodtak a stilisztikai, retorikai tudnivalók iránti igények kielégítését célzó művek. Csupán az elmúlt évi, szorosan vett választék-
ból szemelgetve is, gazdag anyag áll az érdeklődők rendelkezésére. 1988-ban jelent meg például a kiváló kolozsvári tudós, *Szabó Zoltán*, korszerű ismereteket nyújtó *Szövegnyelvészet és stilisztika* című könyve (Tankönyvkiadó, Bp.), vagy *Szabó G. Zoltán és Szörényi László Kis magyar retorika* című munkája (Tankönyvkiadó, Bp.), s ekkor került a főiskolai tanárképzés szolgálatába *Gáspári László Stilisztikája* is (Tankönyvkiadó, Bp.).

A közoktatás, elsősorban az általános iskola igényeit szem előtt tartó stilisztika azonban mindeddig nem készült. Igaz, Az általános iskolai nevelés és oktatás tervében stilisztika elnevezésű tárgy nem is szerepel. De ott van az irodalom, a sok szép népi és műköltészeti alkotás, s persze a többi művészeti tárgy anyaga is. S a tankönyvekben ott vannak a művekhez elszórtan illeszkedő stilisztikai tudnivalók, fogalmak és magyarázatok. A velük kapcsolatos kérdések megvilágítása, az aktuálisan előforduló stíluszajátosságok tisztázása könnyű és gyors tájékoztatást nyújtó forrás nélkül esetenként háttérbe szorulhat, vagy legalábbis sok időt vesz el tanártól, diáktól egyaránt. Pedig nem kétséges: gyermekeink kifejezőképességét, művészetek iránti fogékonyságát ezen az iskolai fokon kell legalább megalapozni.

Ezek a megfontolások és igények hívták életre *R. Molnár Emma* és *Vass László* kézikönyvét, a Módszertani Közlemények Könyvtára 11. kiadványaként rövidesen megjelenő *Stilisztikai ábécét*. Ez, a magyar nyelv és irodalom tanításához készülő, sajtó alatt álló munka a lexikográfia műfajába sorolható, s szerzőinek szándéka szerint szervesen kapcsolódik az anyanyelvi nevelés és oktatás rendszeréhez, s remélhetőleg teljesebb is teszi majd a hasonló témájú kiadványok imént inkább csak jelzett sorát.

A vázolt igények, követelmények közismertek, tehát nem újkeletűek. S megvoltak persze a Stilisztikai ábécé előzményei is. Elkészítésének gondolata Benkő László professzor nevéhez fűződik, s a 70-es évek közepe tájára megy vissza. Megvalósításához tervezet is készült, ennél többre azonban akkoriban objektív okok miatt nem tellett.

Időközben új tankönyvek, alap- és korrekciós tantervek készültek, s némiképp

megváltoztak, mondhatni, inkább csak a realitásokhoz igazodtak a kézikönyv felépítésének szempontjai is. A tárgyalt irodalmi művek írói szótárszerű feldolgozását előtérbe állító, tervezett stíluszótárból a tárgyalt stilisztikai fogalmakat szótárszerűen rendszerező és általános iskolai olvasmányanyaggal szemléltető stilisztikai ábécé valósulhatott meg. Az irodalmi olvasmányok szótári feldolgozásának feltételei, lehetőségei ugyanis ma sincsenek meg. De erre talán szükség sincs. S egy anyagát a stilisztikai kategóriák köré szervező segédlet alighanem könnyebben is kezelhető diákok, tanárok részéről egyaránt.

A cél és a lehetőségek természetesen megszabták a Stilisztikai ábécé címszavainak és szemelvényeinek kiválasztási elveit is.

A címszavak túlnyomó többsége a hagyományos stilisztika alapvető terminus technikus. Listájuk a felső tagozatos tankönyvek alapján széles körű szakmai tapasztalatok és módszertani, pedagógiai szempontok figyelembevételével állt össze. A címszójegyzékre minden olyan terminus technikus felkerült, amely a stilisztika és a stílus lényegéhez így vagy úgy hozzátartozik, s amelynek ismerete és/vagy alkalmazása ezen az iskolai fokon a tantervi előírásoknak megfelelően a tanulóktól elvárható. Közöttük természetesen szép számban találhatók olyanok, amelyek gyakorlatilag más keretben vagy megközelítésben is tárgyalhatók, de jellegüknél fogva számottevően befolyásol(hat)ják a stílus alakulását, vagy szoros összefüggésben állnak a stilisztikával (alliteráció, jó hangzás, zeneiség, poétika stb.). Bizonyos fogalmak (esztétika, irodalomtudomány, tartalom és forma stb.) főként módszertani (ritkábban terjedelmi) ok miatt nem szerepelnek a címszavak között, más kategóriák (biedermeier, népetimológia stb.) pedig egyszerűen azért, mert nem tartoznak bele az általános iskolában tanítandó, elsajátítandó ismeretek rendszerébe. A legfrissebb kutatási eredmények, irányzatok műszavai (globalitás, stíluskohézió stb.) hasonló okok miatt maradtak ki a szótárból.

A címszavak, s velük a tárgyalt stilisztikai jelenségek rendszerének áttekinthetőségét adott esetben összevonások, esetleg fogalmi elhatárolások könnyítik. Hasonló jelleggel elvileg természetesen további operációk is elképzelhetők (el is végezhetők) a címszólistán; határt gyakorlatilag a szócikkek viszonylagos önállósága és egyszerűsége vagy éppen zsúfoltsága von. Utaló címszók sem a több fogalmat magyarázó, sem pedig a több szóból álló címszókra vonatkozóan (terjedelmi okokból) a szócikkek között nem szerepelnek. A tárgyalt stilisztikai fogalmakat megnevező műszavak visszakeresését, a köztük való eligazodást a könyv végéhez függetlenül mutató segíti elő. A mutató (kisbetűs szedéssel) utaló címszókat is tartalmaz, s természetesen a lapszámokat is feltünteti.

A szócikkek az irodalmi olvasókönyvek és a hagyományos stilisztikák meghatározásaival összhangban vannak megszövegezve. Az értelmezések és a szócikkeken belüli tagolások a tanulók életkori sajátosságainak, gondolkodásának körültekintő mérlegelésével az egyszerűség, világosság, áttekinthetőség jegyében készültek. Magától értetődik: ezek a szempontok, törekvések nem mehettek a definíciók érvényességének, helyességének és pontosságának rovására. Még akkor sem, ha ezzel egyik-másik szócikk komoly erőpróba elé állít(hat)ja a tanulókat.

A meghatározásokat csaknem minden esetben példák, szemelvények követik. A szócikkek feldolgozását (a nehezebbeket is) tehát megkönnyíti, hogy a definíciók és az idézetek kölcsönösen értelmezik vagy igazolják egymást.

A szemléltető példák száma az értelmezett fogalom jellegétől függően szócikkenként eltérő. Egyes címszavak, meghatározások (diáknyelv, ellentét, fokozás, nagyítás, túlzás stb.) megvilágításához néhány, esetleg egy-két idézet is elegendőnek látszott, másokéhoz (hasonlat, jelző, metonímia, szimbólum stb.) viszont jóval több szemel-

vényre volt, sőt lenne szükség. Esetenként ugyanis előfordulhat, hogy az értelmezett fogalom tartalmát, terjedelmét a megvilágító példák teljes egészében nem fedik le.

A 118 címszót, illetőleg meghatározást összesen 392 idézet teszi élővé. Az idézetek kiválasztása az irodalmi olvasókönyvek és az alapvető dokumentumok által megszabott lehetőségek szerint közel négyezer cédula megrostálásával történt. A szótár szemelvényanyagát irodalmunk tartalmilag is kiemelkedő, nevelő hatású és nyelviileg is példamutató alkotásaiból való szemléletes, találó részletek teszik ki. Ezek, különösen a remekművekből származók, érthetően, egyszerre több terminus, illetőleg meghatározás megvilágítására is alkalmasak, felhasználhatók, de egy-egy idézet többnyire csak egyszer fordul elő. A szemelvények zöme, körülbelül háromnegyed része az irodalmi olvasmányok egységesen tanítandó törzsanyagából került ki, fennmaradó hányada pedig a kiegészítő irodalomból. Beszélt köznyelvi, valamint más művekből vett példákkal elvi és gyakorlati megfontolásokból csak kivételesen éltünk.

Egy-egy szócikken belül az idézeteknek a feldolgozandó olvasmányok sorrendjét követő elrendezése gyakorlatilag megoldhatatlannak bizonyult. Ehelyett többnyire az egyszerűbbtől az összetettebb felé haladás vagy az arányosság elve érvényesül. Adott esetben ez azt jelentheti, hogy mondjuk egy 7. osztályban vizsgálandó kategóriát, stíluszajátosságot olyan részlet is szemléltethet, amellyel már korábban megismerkedhettek a tanulók, de olyan is, amellyel majd csak a 8. osztályban találkozhatnak. Az idézetek osztályonkénti megoszlását persze a feldolgozandó anyag hangsúlyviszonyai is befolyásolták.

A szótárba végül is 43 alkotó (egynek véve ebből a népköltést) 146 (111 verses és 35 prózai) művéből kerültek szemléltető példák. A példák olvasókönyvek szerinti megoszlása így fest: az 5. osztályos könyvből 61, a 6.-osból 101, a 7.-esből 164, a 8.-osból pedig 66 szemelvény szerepel a kézikönyvben. A legtöbbször idézett alkotók: Arany János, Petőfi Sándor, Ady Endre, József Attila, Mikszáth Kálmán, Vörösmarty Mihály, Csokonai Vitéz Mihály stb. A szerzők és a példák, illetőleg az idézett művek visszakeresését a tárgymutatóhoz függesztett Névmutató és címjegyzék könnyíti meg.

A szócikkek szerkezete tehát így alakul: a betűrendi helyén (alkalmasint latin megfelelővel és/vagy fordítással együtt) szereplő címszót rövidebb vagy részletesebb értelmezés követi, ezután szemléltető példák állnak, majd pedig utalás található a szóban forgó szócikkkel ilyen vagy olyan kapcsolatba hozható más címszavakra. Néhány szócikkhez és/vagy idézethez illusztrációk illeszkednek.

A Stilisztikai ábécé készítésekor, anyagának összeállításakor, láthatóan, számos szempontot igyekeztünk tekintetbe venni, illetőleg érvényesíteni. Meglehet, az igényeknek, elvárásoknak maradéktalanul nem is sikerült megfelelni. Érvek és persze ellenérvek sokasága sorakoztatható fel a címszavak kiválasztásának alapelveivel, rendszer-(ezés)ével, de még az utaló címszók körével és elhelyezésével kapcsolatban is. Kifogás illetheti a szócikkek felépítését, nyelvezetét, a szemelvények gyűjteményét, olvasókönyvek műfajok vagy éppen eredet szerinti megoszlását, egyáltalán a példák szemléltető erejét. Ezzel párhuzamosan felmerülhet az igény egy-két műalkotás komplex nyelvi-stilisztikai elemzése iránt. Észrevételek hozhatók fel a művek, művészeti ágak és tárgyak koordinációjával, a címszavak stilisztikai szintek szerinti vagy tematikus csoportosításának elhagyásával, a bibliográfiai tájékoztató mellőzésével, esetleg az anyaghoz illeszkedő illusztrációk szervességével összefüggésben is, és így tovább.

A Stilisztikai ábécé továbbfejlesztésének perspektíváit tehát nagyjában-egészében láthatni. A munkát az igények és a lehetőségek összehangolásával folytatjuk, amíg egy gazdagabb, teljesebb változat közrebecsátása megtörténhet. Támogatásukért, tanácsaikért, segítőkész észrevételeikért ezúton szeretnék köszönetet mondani a munkatársak nevében is J. Soltész Katalinnak és Benkő Lászlónak.

A készülő Stiliztikai ábécé-be kissé részletesebb betekintést a következő szócikkek bemutatásával kívánok nyújtani.

JELZŐ (gör. epitheton). — A mondatrészek közül a legnagyobb stilisztikai jelentőségre tett szert. Az ábrázolás, a jellemzés pontossága, a stílus szemléletessége, festői-sége és élénksége nem utolsósorban az alkalmazott jelzőktől függ. Stílárís értéke főként a minőségjelzőnek van, a mennyiségjelzőnek már kisebb (1. Számnév), a birtokos jelzőnek meg alig. A jelző stílushatása abból adódik, hogy ráirányítja a figyelmet egy bizonyos (az író által fontosnak tartott) tulajdonságra, jellemvonásra. Ezt csak növeli a gyakori képszerűség, s az esetleges zeneiség.

A stilisztikában általában háromféle minőségjelzőről beszélhetünk.

1. A megkülönböztető, meghatározó jelző — valamely személy vagy dolog jellemző, azt mástól megkülönböztető sajátosságát emeli ki. Jelentős szerepe van a pontos, hű ábrázolásban és jellemzésben. Elhagyása megváltoztatja, sőt értelmetlenné is teheti a mondanivalót. Minden stílusban megtalálható. Pl.:

*A ház mellett van a deszkából tákolt nyári
konyha...*

(Sütő A.: Anyám könnyű álmot ígér)

2. A festői vagy költői jelző nem szűkíti le a jelzett szó értelmét, a mondanivalót elhagyása sem változtatja meg. Célja az, hogy a kifejezést szemléletessé, hangulatossá, széppé tegye. Igazi területe a költői stílus, de a köznyelvben is előfordul. Lehet szemléleti vagy hangulati jellegű.

Szemléleti jellegűek a következők:

*A te édős anyád őt elvitette,
Feneketlen tóba belé is vetette. —
(Kádár Kata)*

*Szörnyű vendégoldal reng araszos vállán,
(Arany J.: Toldi I.)*

Hangulatiak:

*Az fölföldet bírják az kevély nimródok,
Szerémséget bírják az fene törökök.
(Bornemisza Péter: Siralmas énnéköm)*

*Szemeid szép ragyogása,
Eleven hajnali tűz,
(Csokonai V. M.: Tartózkodó kérelem)*

A jelző lehet szókép is (l. ott). Ilyenkor érzelmileg még telítettebbé, hangulatosabbá válik. Pl.:

*Holott náddal ringat,
holott csobogással,
kékellő derűvel,
tavi csókolással.
(József Attila: Ringató)*

... *Mig tebenünk volt, mindig megcsodáltam, hogy villás fejét ügyesen félrefordítva minő találékonyssággal igazodik az ajtó méreteibe.*

(Sütő A.: Anyám könnyű álmot ígér)

3. Állandó jelzőről akkor beszélünk, ha a jelző és a jelzett szó kapcsolata állandóvá válik a nyelvhasználatban vagy egyes művekben. Pl.:

... ballottad-e birét az igazságos Mátyás királynak?
(Móricz Zs.: Fillentő)

A stílushatást befolyásolhatja a jelző szófaja is.
Az igenévi jelző költői erejét például növeli az, hogy nemcsak festői hatású, hanem igei természeténél fogva mozgást is visz az ábrázolásba. Pl.:

*Te tünde fény! futó reménység vagy te,
forgó századoknak ritka éke:
zengő szavakkal s egyre lelkesebben
szóltam hozzád könnyüléptű béke!*
(Radnóti M.: Himnusz a békéről)

Különbőség van a főnévi és a melléknévi jelző között is. A főnévi jelző határozottabban, erősebben mutat rá az illető jellemvonásra. Pl.:

*valami ritmust
dobolt az ujjam,
monoton, messzi
ütem-zenét,*
(Illyés Gy.: Cserepező)

*öltöztess tündér-pirosba,
(Nagy László: Tűz)*

METAFORA (gör. 'átvitel') — a szóképek egyik fajtája, közöttük központi szerepe van. Olyan szókép, névátvitel, amely két fogalom közt fennálló tartalmi (külső) vagy belső, ritkán funkcióbeli hasonlóságon vagy hangulati egyezésen alapul.

Külső hasonlóságon alapuló metafora a következő:

*Szeme, mint az acél, a szikrát úgy bányja,
Útni készül ökle csontos buzogánya;*
(Arany J.: Toldi II.)

Az alábbi metaforának belső hasonlóság az alapja:

*Azzal a két farkast az ölébe vette,
Az öreg nyoszolya szélire fektette,
Így beszélve nékik: „tente, tente szépen:
A testvérbátyátok fekszik itten épen.”*
(Arany J.: Toldi VI.)

Ez pedig hangulati egyezésen alapul:

Pajkos gyermek a sors, csak úgy játszik véle.
(Arany J.: Toldi IX.)

A metafora stílushatása abból adódik, hogy a kifejezendő (azonosított) fogalomra, jelenségre átvisszük a kifejező (azonosító) fogalom, jelenség sajátosságait, s ezzel egy névbe sűrítve, tömörítve egyszerre két, egymástól távol eső dolog jelenik meg a tudatunkban. Pl.:

*Elfeküdt már a nap túl a nádas réten,
Nagy vörös palástját künn bagyá az égen,*
(Arany J.: Toldi V.)

A naplementének ebben a színpompás metaforájában a kifejezendő (azonosított) fogalom: *a nap alkonypirja, a vörös színű alkonyi napsugarak, a kifejező (azonosító) pedig egy ruhadarab: a palást.* A két jelentés egyidejűleg hat, s ez belső gondolati mozgást, feszültséget idéz elő az olvasóban. A két fogalom kölcsönhatásának ebben a folyamatában a metafora tagjai új értelmi és hangulati jegyekkel gazdagodnak, érzelmileg telítettebbé, kirajzoltabbá válnak.

A metaforákat eredetük, céljuk és alakjuk szerint csoportosítjuk.

Eredetük szerint vannak:

1. Köznyelvi metaforák, például:

*A szőlőszemben alszik így a bor
abogy te most mibennünk rejtezel.*
(Radnóti M.: Himnusz a békéről)

2. Költői vagy művészi metaforák, például:

*Kip-kop, zene az élet, muzsika,
láng ég a fákön, a bokor zöld oltár.*
(Kosztolányi D.: Kip-kop, köveznek)

A költők olykor köznyelvi metaforák megújításával alkotnak képeket. A *homlok barázdái* kifejezést például így frissíti fel Arany János:

Homlokát letörli porlepelt ingével:
Mélyre van az szántva az élet-ekével.
(Arany J.: Családi kör)

Célja szerint a metafora (különösen a költői) lehet:

1. Szemléleti — ez főként elképzeltetni, ábrázolni akar, például:

*Megbú a fázós kis meleg,
vadgesztenyék gyertyái
fénylenek.*
(Radnóti M.: Naptár)

2. Hangulati — ha bizonyos érzés, hangulat felkeltése a célja. Pl.:

*A hatalmas szerelemnek
Megemésztő tüze bánt.
Te lebetegs irja sebemnek
Gyönyörű kis tulipánt!*

A szemléleti és a hangulati elemek azonban legtöbbször egyesülnek a képben. Pl.:

*Férfikor jön az ifjúságra,
életed gyümölcsös ága,
(Juhász F.: Rezi bordal)*

Alakjuk szerint kétféle metaforát különböztetünk meg:

1. Teljes (kéttagú) metafora — a kifejezendő (azonosított) és a kifejező (azonosító) fogalom nevét egyaránt feltünteti. Pl.:

*... A füstfellegecskében nagyapám arcát lá-
tom, szakállának a szírását érzem a homlokomon.
Fehér virág a szakálla.*
(Sütő A.: Anyám könnyű álmot ígér)

2. Egyszerű (egytagú) metafora — ez csak a kifejező (azonosító) elemből, magából a képből áll (a kifejezendő fogalmát tehát hozzá kell érteni). Pl.:

Csillagokat rúgott szilaj paripája,
(Petőfi S.: János vitéz 7.)

A metaforák stilushatása aszerint is változik, hogy a kifejező, vagyis a metafora milyen szófajú szó. Példák:

Igei metafora:

Ezüst derűvel táz a nyír
Egy szellőcskét és leng az ég.
(József Attila: Nyár)

Főnévi metafora:

... Aznap már falkában jöttek a sárszínű felbők
északnyugat felől, vastag csimbókjaikat földig
lógatva, nehez farkaikat végigbúzták a tar erdő-
kön, mintba a bavat akarnák kifejésülni magukból.
(Déry T.: Simon Menyhért születése)

Melléknévi metafora:

Nap alattam, nap fölöttem,
Aranyos, tüzes felbőben,
Lenn a fénylő víztükörben.
(Vajda J.: Nádas tavon)

L. még: Szókép:

SZÓLÁS — szorosabb vagy lazább kötöttségű állandó szókapcsolat, amely állandó vagy változtatható nyelvi elemekből különböző nagyságrendben rögzült, története során eltérő mértékű teljes vagy részleges jelentésváltozáson ment át, és expresszivitás (l. Szójelentés, expresszivitás) tekintetében is különböző fokozatokba sorolható. Sokuknak gazdag a hangulati tartalma; a köznyelv számára többnyire elemezhetetlenek, és változatokban élnek. Pl.:

... mert Döbrögi fűhöz
Fához kapkoda, és akit csak ajánlani tudtak,
Bárba kerékgyártó, lóorvos, marhakuruzsló
Volt is, kinjában mind megballgatta tanácsát.
(Fazekas M.: Lúdas Matyi 3.)

(A kiemelt szólás jelentése: ‚bajban, veszélyben minden eszközt megragad, hogy szorult helyzetéből kiszabaduljon’.)

De felült Lackó a béresek nyakára,
Nincs, ki vizet merjen bosszú csatornára.
(Arany J.: Toldi I.)

(A szólás jelentése: ‚munka helyett csak heverésznek a nyári melegben’.)

Könnyű nekik ott szerényen
Megáruelni egy gyékényen;
(Arany J.: A fülemile)

(Jelentése: „megférnek egymással”.)

... a gózoni szűcs olysfélét mondott a minap itt jártában, hogy ebben a dologban, ha nem volna lakat az ő száján? ...

(Mikszáth K.: A néhai bárány)

(A szólás jelentése: „nem szabad szólnia”.)

De nekem fúrta valami az oldalamat:
Móricz Zs.: Hét krajcár)

(A szólás jelentése: „kínzott a kíváncsiság”.)

L. még: Állandósult szókapcsolat.

Remélhető, hogy a Stiliztikai ábécét jelenlegi formájában is haszonnal forgathatják diákjaink, esetleg nem csak ezen az iskolai fokon.

VASS LÁSZLÓ

Levél a szerkesztőségnek, levél a szerzőnek

TISZTELT SZERKESZTŐSÉG!

Kedves Büki Pálné!

A Módszertani Közlemények 1988. év 28. évfolyam, 4. számában olvastuk Büki Pálné: Egy könyv- és könyvtárhasználati felmérés elemzése című cikkét. Ebben a szerzőnő kéri a kollégák reagálását írására.

Munkánkhoz sok segítséget adott, amit ezúton is köszönünk.

Tantestületünkben 1988 tavaszán fogalmazódott meg, hogy könyvtárunk „holtponton” van, nagyobb figyelmet kellene fordítanunk rá. Első lépésként méltó helyet biztosítottunk a könyvtárnak, úgy, hogy jelenleg egy olvasó-, egy kölcsönző- és egy tanári olvasóhelyiség áll tanulóink és tantestületünk rendelkezésére. Második lépésként egy felmérést végeztünk tanulóink körében. Erről később majd részletesen. Harmadik lépés volt az őszi nevelési értekezlet, melynek témája volt „Könyvtárunk múltja, jelene és jövője”. Itt értékeltük a felmérést is, melyet az értekezlet előtt 2 héttel végeztünk. Hipotézisünk a következő volt: Ha kollégáink elméleti felkészítése mellett gyakorlati konzekvenciákat is levonunk, könyvtárunk nemcsak külső, de belső tartalmi felújítását is elérhetjük.

A vizsgálathoz kérdőívet használtunk ankét-módszerrel.

Kérdéseink:

1. Szerinted, mire jók a könyvtárak?
2. Voltál már könyvtárban?
3. Mely tantárgyakba építhető be a könyvtár, s mely pedagógusok igénylik is azt?
4. Az iskolai könyvtárat miért szeretik tanulóink, illetve miért nem használják?

5. Tanulóink igényeire szerettünk volna fényt deríteni. Esetleges könyvtárfejlesztés esetén milyen könyveket vegyen könyvtárosunk? Az eredményekről csak röviden.

A fóliákat, a teljes részletezést szívesen közreadjuk, amennyiben igény lesz rá. 18 osztály 450 tanulóját kérdeztük meg. Az 1—2. osztályosok kivételével a 3—8. osztályosokat. Osztályfőnökük és magyar szakos tanáraink segítségét kértük, hangsúlyozva, hogy diákjaikat egyáltalán ne befolyásolják, ne magyarázzák a kérdéseket.

Az 1. feladatban 4 funkciót emeltünk ki, amelyet a könyvtár betölt:

- a) ismeretátadó, művelődést szolgáló,
- b) gazdasági funkció,
- c) hiánypótló funkció,
- d) szabadidő eltöltését segítő.

A válaszokban már a 3. osztályosok is jól látják mind a négy funkciót, de ezek közül 1—1-et emelnek ki, amely őket megragadta. 6. osztálytól ötvöződnek a funkciók. 8. osztályban néhány tanuló együtt is említette a négy funkciót.

Gyakori válasz: „a könyvtár kölcsönzésre való; ha nekem nincs, elolvashatom, ami meg-tetszik; többen is könyvhöz jutnak, mert így olcsóbb; kevés otthon a hely...”

A 2. kérdésben megnyugtató eredményt kaptunk. Tanulóink 52⁰/₀-a jár iskolai, s 52⁰/₀ jár más könyvtárba. Ezek egy része kettős könyvtártag. 9⁰/₀ nem volt még könyvtárban. 7—8. osztályosok inkább más könyvtár tagjai, bár használják az iskolait is.

A 3. kérdésre adott válaszokban jól látható volt, hogy magyarból, történelemből, földrajzból, környezetismeretből nagyon gyakori a köny-